

ELEMENTI UTJECAJA HRVATSKOG JEZIKA NA GOVOR BAJAŠA U BELOM MANASTIRU

Petar RADOSAVLJEVIĆ

SAŽETAK

Romi Bajaši predstavljaju posebnu skupinu Roma budući da im je materinski jezik rumunjski. U ovom radu, osim osnovnih informacija o ovoj etničkoj skupini, pružamo pogled u jezičnu situaciju Roma Bajaša na korpusu prikupljenom u Belom Manastiru. Zbog toga što su ovakve jezične skupine odvojene od većih skupina govornika rumunjskog jezika, osim na lokalnoj razini, moguće je promatrati utjecaj hrvatskog jezika.

ROMSKE ETNIČKE GRUPE

Budući da su romske etničke grupe prilično heterogene, obično se za imenovanje različitih grupa koriste imena zanimanja, tzv. profesionimi, i imena po geografskoj pripadnosti, tzv. regionimi. Također, Romi se često dijele po religiji, načinu života (nomadskom ili sedentarnom), a postoje i drugi načini podjele.

Znameniti lingvist Franz Miklosich podijelio je romske dijalekte na dvije velike kategorije – na tzv. vlah i ne-vlah dijalekte, ovisno o tome je li njihov govor bio pod utjecajem rumunjskog jezika ili ne. U povijesti Roma Bajaša, ali i ostalih Roma koji pripadaju Vlah-skupini izuzetno bitnu ulogu su odigrale rumunjske zemlje, budući da su oni tamo već od 14. stoljeća bili robovi. Ovi Romi-robovi mogli su pripadati vladaru kneževine, manastirima ili boljarima, a svaki bi Rom, koji je ulazio u zemlju, a nije imao gospodara, automatski postajao vladarevim robom¹.

Podjela Roma na osnovi zanimanja koja su imali u rumunjskim zemljama daje nam sljedeće kategorije: *Aurare* (zlatare) ili *Rudare* (rudare) koji predstavljaju najbrojniju skupinu unutar vladarevih robova. Uz ovu se skupinu vežu i Transilvanijski *Băieșii* (rudari koji su vadili zlato iz rudnika koji se nazivaju *băi*, a na taj način objašnjavamo i etnonim Bajaš). Budući da se ovo zanimanje moglo obavljati samo u toplijim mjesecima

¹ Petcuț i sur., 2003, 26.

godine, u hladnijim su se Romi ove skupine bavili preradom drveta i dobili naziv *Lingurarii* (žličari). Oni su se najčešće naseljavali uz šumovite krajeve, a zanimljivo je napomenuti da hrvatski Bajaši također žive uz šumovit kraj, ili nekoć šumovit kraj, uzduž rijeke Drave i drugih rijeka, te su se bavili (a pojedini se još uvijek povremeno bave) i preradom drveta.

Nakon što je ropstvo ukinuto u rumunjskim kneževinama Vlaškoj i Moldaviji 1856. dolazi do druge velike migracije Roma, iz Rumunjske prema zapadu, pa čak i prema Sjevernoj i Južnoj Americi, a u današnje su vrijeme Romi prisutni u brojnim državama diljem svijeta.

ROMI U REPUBLICI HRVATSKOJ

Rome u Republici Hrvatskoj možemo podijeliti po kriteriju materinskog jezika, te tada razlikujemo pripadnike dviju velikih skupina – govornike kojima je materinski jezik *romani čhib* (novoindijski jezik indoarijske skupine jezika) i govornike kojima je materinski jezik dijalekt dakorumunjskog – bajaški. Postoji i treća skupina Roma kojima je materinski jezik albanski, a doselila je većinom s Kosova devedesetih godina prošlog stoljeća¹.

Najveći je broj govornika bajaškog rumunjskog smješten na sjeveru, sjeverozapadu i istoku Republike Hrvatske, a na ostalim područjima pretežno su brojniji pripadnici ostalih jezičnih skupina Roma.

ROMI RUMUNJSKOG MATERINSKOG JEZIKA

Zanimljiva je činjenica da postoje različiti nazivi za zajednice Roma izvan granica Rumunjske kojima materinski jezik nije novoindijski idiom, već dijalekt rumunjskog jezika. Tako u Bosni i Hercegovini imamo Karavlahe, u Bugarskoj (ali i Rumunjskoj) Rudare, a u Srbiji Banjaše/ Bajaše/ Bejaše (javljaju se različiti nazivi). Također su česti nazivi Lingurari, Fusari, Koritari (koji se zasnivaju na nazivima po zanimanjima), te Cigani (naziv koji se danas smatra pejorativnim) i Rumunji. Zajednička je karakteristika tih skupina Roma da su se bavili (ili se još bave) preradom drveta. Ove Romske zajednice javljaju se ne samo na širem području Balkana, već i u centralnoj Europi, a brojna je i imigrantska zajednica u Španjolskoj te Južnoj i Sjevernoj Americi, gdje se nazivaju Ludari.

¹ Hrvatić, 2000, 258.

Što se Bosne tiče, početkom 20. stoljeća rumunjski autori Ieșan i Filipescu¹ spominju da postoji rumunjska populacija u Bosni, no zapravo se radi o Romima – tzv. Karavlasima.

Nailazimo na različite podatke vezane uz vrijeme naseljavanja Bajaša na područje Hrvatske. Pojedina datiranja sežu od svršetka 17. i početka 18. stoljeća, kada je započelo iseljavanje rudarskih Roma iz Transilvanije, dok pojedini autori smještaju naseljavanje Karavlahi na područje Bjelovara i Križevaca na kraj 17. stoljeća, a naseljavanje bosanskih Karavlahi na kraj 18. stoljeća, kada je prestalo vađenje zlata pa su se Bajaši preorijentirali na svoje sekundarno zanimanje – obradu drveta². Pojedini izvori spominju kraj 19. stoljeća kao doba kada su velike skupine Roma naseljavale Međimurje i Podravinu³, što je razumljivo ako uzmemo u obzir već prije spomenutu činjenicu da je krajem 19. stoljeća ukinuto ropstvo u rumunjskim zemljama.

Analizirajući popis stanovništva iz 2001. godine Državnog zavoda za statistiku, broj od 9463 Roma u Hrvatskoj, koji se navodi, znatno je manji od stvarnog, pa se tako po procjenama Vijeća Europe i relevantnih nevladinih organizacija početkom devedesetih godina 20. stoljeća kretao od 30.000 do 40.000 stanovnika.

Takva se odstupanja mogu objasniti činjenicom da se Romi često ne deklariraju Romima, pa se tako npr. u Srbiji⁴, pokazuje tzv. oscilirajući identitet Bajaša. Mogli bismo zaključiti da slično vrijedi za Hrvatsku i ostale zemlje. Prema popisu stanovništva Srbije iz 2002. godine razvidno je da se ovi Bajaši sami definiraju na četiri različita načina – kao Srbi, Rumunji, Vlasi ili Romi⁵. Slična je situacija i u Bugarskoj, gdje se vrlo srodna grupa Roma, Rudari, izjašnjavaju kao Bugari, Rumunji ili Vlasi⁶.

Bajaši za sebe često ne prihvaćaju naziv „Rom“, smatrajući da on u prvom redu služi za označavanje ljudi kojima je materinski jezik romski, dok je njima to rumunjski⁷. Ostali ih Romi ne smatraju pravim Romima nego Rumunjima, dok ih ostalo ne-romsko stanovništvo najčešće doživljava kao Rome i ne razlikuje ih od ostalih romskih skupina. Određeni autori navode da se Rumunji prema ovoj skupini Roma odnose na osobit način, negirajući njihovu posebnost u odnosu na druge Rome i ne prihvaćajući mogućnost da se radi o Rumunjima⁸.

Analizom gore navedenog popisa stanovništva Republike Hrvatske iz 2001. godine, prema materinskom jeziku po gradovima/općinama moguće je doći do podataka iz kojih postaje razvidno kako je kod Roma Bajaša svijest o materinskom jeziku i njegovom nazivu različito izražena. Naime, u Međimurskoj su županiji, na sjeveru

¹ Sikimić, 2005, 266.

² Saramandu, 1997, 101.

³ Hrvatić, 2000, 257.

⁴ Sorescu-Marinković, 2005, 180.

⁵ Sikimić, 2005, 252.

⁶ Slavkova, 2005, 280.

⁷ Sikimić, 2005, 251.

⁸ Sorescu-Marinković, 2005, 180.

Hrvatske, gotovo svi pripadnici romske manjine Bajaši, tako da sa sigurnošću možemo tvrditi da je njihov materinski jezik rumunjski, no iz statističkih je podataka vidljivo da većina kao svoj materinski jezik navodi romski, a ne rumunjski. U Osječko-baranjskoj županiji (na istoku Republike Hrvatske) broj je Roma Bajaša također velik, no ovdje je, sudeći po statističkim podacima, svijest o materinskom jeziku veća, te je veći i broj stanovnika koji za materinski jezik navode rumunjski. Sukladno se tome i određen broj njih deklarira kao Rumunji. S ovim u svezi zanimljiv je rad Emila Petrovicia, koji je 1938. prvi proveo lingvističko istraživanje o Bajašima (gdje smo naziv „Bajaš“ prenijeli na sve Rome kojima je materinski jezik dijalekt rumunjskog), u Čokešini, selu na granici Bosne i Srbije, gdje se oko 400 ljudi deklariralo kao Rumunji, a zapravo se radilo o Romima¹.

Prema istraživanjima N. Saramandua, Bajaši iz Međimurja smatraju, iako ih Hrvati nazivaju Ciganima, da su Rumunji jer je njihov materinski jezik rumunjski i jer ne znaju „ciganski“².

BAJAŠKI U HRVATSKOJ

U Hrvatskoj Romi Bajaši govore dva različita dijalekta dakorumunjskog, ovisno o geografskom položaju. Ovi dijalekti imaju fonološke i morfološke osobitosti po kojima se razlikuju.

Kako Bajaši sami navode³, oni se u Hrvatskoj dijele na *Munćeane* (Muntence, po pokrajini Munteniji) i *Ardeleane* (Erdeljce, po drugom nazivu za Transilvaniju, Ardeal, odnosno hrv. Erdelj). Po istom izvoru, ali i u skladu s podacima različitih autora i pojedinih nevladinih organizacija, međimurski su Bajaši *Ardeleani*, a većina baranjskih Bajaša *Munćeani*, s time da ima i nekoliko naselja *Ardeleana*.

Možemo pretpostaviti da se u istočnoj Hrvatskoj zbog geografske blizine, kada se spominju *Munćeani*, radi o skupini Bajaša koja je slična onoj na granici Bosne i Srbije za koje E. Petrovici smatra da su došli s područja jugozapada Muntenije i sjeveroistoka Oltenije⁴. N. Saramandu pak smatra, što se tiče područja Međimurja, da ovi Bajaši potječu s područja jugoistoka Crišane, sjeveroistoka Banata i jugozapada Transilvanije, jednako kao i rumunjski Rudari (romanizirani Romi koji žive na području Oltenije)⁵.

Bajaški predstavlja idiom koji se rijetko javlja u pisanom obliku. Dok u Mađarskoj postoji udžbenik za bajaški te kolegiji bajaškog na pojedinim visokim

¹ Petrovici, 1938, 225.

² Saramandu, 1997, 99.

³ Ispitanik Branko Petrović.

⁴ Petrovici, 1938, 228.

⁵ Saramandu, 1997, 109.

učilištima¹, u Hrvatskoj postoje samo periodične publikacije (*Graju alu căgănjilor*, časopis koji donosi tekstove na bajaškom) i za sada samo jedna publikacija koju možemo nazvati knjigom - *Pă kalje Dimizouluj*, katekizam na bajaškom².

Kao i kod svakog nestandardiziranog jezika, u ovim se publikacijama javljaju oscilacije u uporabi pojedinih jezičnih oblika, loša i nejasna ortografska rješenja (spajanje prijedloga s imenicama itd.), dijelom zbog toga što ne postoji norma, a dijelom i zbog nepoznavanja strukture rumunjskog jezika.

U Republici Hrvatskoj se na područjima gdje bajaška djeca čine manjinu, ona u osnovnom školstvu se ne poučavaju na bajaškom, ali već dulje vrijeme postoji institucija tzv. „romskog pomagača“ koji predstavlja vrstu prevoditelja, sponu između učitelja i bajaške djece, no osobe koje se bave tom aktivnošću često nisu adekvatno obrazovane, pa to može predstavljati poteškoću.

HRVATSKO-BAJAŠKI JEZIČNI DODIR

Općenito obilježje bajaških govora u odnosu na standardni rumunjski jezik je prisutnost arhaizama te brojnih posuđenica, koje pretežno ovise o regionalnom smještaju – tako da je kod međimurskih Bajaša prisutan element kajkavskog govora, ali i mađarski element, a kod baranjskih Bajaša uz elemente lokalnih govora prisutan i mađarski element te brojni srbizmi. Zbog sve veće raširenosti modernih sredstava priopćavanja, u prvom redu televizije, i kod ove etničke skupine moguće je pretpostaviti u posljednje vrijeme značajan utjecaj standardnog jezika, odnosno jezičnih oblika koji se javljaju na televizijskim programima.

Posuđenice koje proizlaze iz takvog jezičnog dodira u bajaškom se uklapaju u fonološku i morfološku strukturu jezika, ali ponekad ostaju morfološki neprilagodene te se preuzima čitava strana riječ. Taj fenomen se ponekad ostvaruje u tolikoj mjeri da možemo govoriti o preklapanju i miješanju kodova, *code-switchingu* i *cod-mixingu*.

Možemo ustvrditi da se posuđenice iz hrvatskog jezika najčešće fonološki adaptiraju bajaškom, no pri tome svakako moramo uzeti u obzir da su bajaškorumunjski fonološki sustav i hrvatski fonološki sustav relativno bliski, tako da se razlike kod govornika bajaškog mogu svesti na nerazlikovanje slivenika (prednepčanog *č* i nepčanog *ć*, jer Bajaši poznaju samo jedan takav glas, [tʃ]), te nepčanog *đ* i prednepčanog *dž* gdje razlikuju samo jedan slivenik, [dʒ]) i pojedine druge manje razlike.

Nerazlikovanje navedenih slivenika relevantno je jedino na područjima Republike Hrvatske gdje lokalni govori razlikuju po dva takva glasa (*č* i *ć*, *dž* i *đ*), dakle

¹ Na ovom je području značajan rad romologinje Anne Orsós, koja predaje na Sveučilištu u Peču, vidi popis literature.

² Pintarić, N. (ur.) *Pă kalje Dimizouluj – kenvija dă ănvăcală dă Dimizou = Na Božjem putu – moj mali vjeronauk*. Zagreb : Glas Koncila, 2005.

i na području Belog Manastira, dok se u kajkavskim govorima (npr. u Međimurju) ne razlikuju po dva takva glasa već postoji samo po jedan „srednji“ palatalni glas *č* odnosno *đ*.

Što se tiče naglasnog sustava, hrvatski i bajaškorumunjski imaju različite vrste naglasaka – dok hrvatski ima četveronaglasni tonski sustav, rumunjski se odlikuje ekspiratornim ili dinamičkim naglaskom, koji je slobodan, dakle može biti na različitim slogovima.

Govornici bajaškog rumunjskog naglasak hrvatskih posuđenica prilagođavaju svojem sustavu, pa se tako četiri vrste naglasaka pretvaraju u mjesto naglasaka, koje nužno ne mora biti na istom mjestu kao u hrvatskom. Postoje primjeri gdje posuđenice imaju naglasak na mjestu koje smatramo neočekivanim i ako uzmemo u obzir rumunjski sustav. U primjerima *predsedniku*, *detinjstvo*, *útome*, *snadžé*, *Slóvenija* naglasak riječi odstupa ili od očekivanog rumunjskog ili od standardnog hrvatskog.

Što se tiče morfosintaktičke adaptacije, posuđenice – kroatizmi pripadaju dvjema kategorijama – adaptiranim i neadaptiranim. Adaptirane posuđenice se prilagođavaju rumunjskoj morfosintaksi te se nadalje ponašaju kao ostali elementi sustava, uklapajući se u određenu imensku, pridjevsku, glagolsku, odnosno druge kategorije te s odgovarajućom fleksijom; glagoli primaju rumunjske nastavke kojima se izražavaju lica, imenice dobivaju neodređeni ili određeni član (rjeđe i nastavak padeža, budući da u bajaškom za razliku od standardnog rumunjskog prevladava prijedložno izražavanje padeža), pridjevi dobivaju različite oblike ovisno o rodu i sl.

Takvi su elementi relativno brojni, budući da se često radi o denotativnim posuđenicama, dakle stranim riječima koje se preuzimaju da bi se imenovali novi pojmovi za koje ne postoji naziv u vlastitom sustavu, a znamo da su bajaški govori relativno izolirani od ostalih govornika rumunjskog jezika, tako da oni najčešće preuzimaju nazive za nove pojmove upravo iz većinskog, okolinskog jezika, hrvatskog.

Zanimljivi primjeri adaptiranih posuđenica iz korpusa su npr.:

– glagoli *a završít* (3. l. j. složenog perfekta, od hrv. završiti), *zǎhvǎlesk* (1. l. j. prezenta, od hrv. zahvaliti (se)), *razumeaše* (3.l.m. pluskvamperfekta od hrv. razumjeti),

– imenice *životu* (imenica + određeni član, od hrv. život), *hrvaci* i *hrvatilor* (ovo su interesantni primjeri zbog toga što se kod prve posuđenice javlja fonološka alternacija *t* u *c*, tipična za rumunjski jezik, a u drugoj ne),

– pridjev s imenicom *glavnu šef* (oba elementa su posuđenice, prvi je pridjev s određenim članom, hrv. glavni šef),

– pridjev *prókleta* (ž. rod., pridjev od hrv. prokleta)

– prilog *maj bitno* (komparativ priloga bitno) te brojni drugi primjeri.

Postoje i primjeri kod kojih ne možemo utvrditi ima li prilagodbe ili ne, budući da se elementi preuzimaju onako kako postoje u hrvatskom, a da se takvi elementi u rumunjskom ne mijenjaju jer pripadaju kategoriji nepromjenjivih riječi npr. *nikada* (prilog od hrv. nikada), *normalno* (prilog od hrv. normalno) itd.

U pojedinim slučajevima kod neadaptiranih posuđenica prije bismo mogli govoriti o miješanju kodova, *code-mixingu*, budući da se elementi iz hrvatskog jezika pojavljuju nepromijenjeni unutar diskursa, u jednakim fleksijskim oblicima kao i u hrvatskom. Pri takvom diskursu izmjenjuju se hrvatski i bajaški elementi. Takvi su primjeri česti kod naših ispitanika, te ukazuju na određenu nesigurnost u uporabi vlastitog sustava.

Moguće je primijetiti i pokušaje samoispravljanja, gdje govornik nakon što je počeo izgovarati neku riječ shvaća da se radi o posuđenici ili „neprikladnoj“ riječi te bira drugi element za koji smatra da je „pravi“.

Npr. ...*tot cjelokupno* ... (zamjena *tot s cjelokupno*, iako se u drugom primjeru radi o kroatizmu), *jak...forte* (zamjena *jak(o) s forte*), *trideset i pet godina – trizîč şî činč aj* (nakon cijelog elementa se daje element na bajaškom, kao objašnjenje), *zlato... ardînt...aur* (pokazuje općenitu nesigurnost u korištenju; zlato, srebro (na rumunjskom), te naposljetku *aur* koji je traženi neposudeni element).

Posebno su zanimljive konstrukcije kao što je sljedeća: *ku njim* (rumunjski prijedlog *ku* nakog kojeg slijedi hrvatski element, zamjenica u padežnom obliku kojeg zahtjeva hrvatski prijedlog *s*).

Kako bismo zorno prikazali još neke slične primjere, niže u tekstu donosimo odlomke iz korpusa za koji su nam informatori bili Branko Petrović, rođen 1961., iz Belog Manastira i njegova majka Marija „Ruža“ Petrović, rođena 1944. godine, također iz Belog Manastira.

Što se tiče grafije koju koristimo u ovom radu, ona u velikoj mjeri počiva na hrvatskom pismu uz dodatak grafema *î* i *ă* za bilježenje fonema [i] i [ə] te s naznakom akcenta (˘), koja se koristi na pojedinim mjestima gdje naglasak riječi odstupa ili od standardnog rumunjskog ili od standardnog hrvatskog. Neka su ortografska rješenja u ovom radu uzimala u obzir i rumunjsku tradiciju pisanja (*cratimă*, odvojeno ili spojeno pisanje riječi). Ovakva je grafija također korištena u nekim ranijim radovima, a sličnu koriste i sami Bajaši u pojedinim publikacijama.

U primjerima koji slijede u kurzivu se navodi tekst na bajaškom govoru. Podcrtani su elementi koji dolaze iz hrvatskog jezika, a vidljivi su i brojni primjeri *code-mixinga*, odnosno čitavih konstrukcija na hrvatskom jeziku koje se izmjenjuju s onima na bajaškom govoru. U zgradama (bez kurziva) dajemo prijevod na standardni hrvatski.

Primjer 1.:

Informant Branko Petrović

...*akuma znači kînd rat a zavrşît noj, uglavnom, znači, două mi şî činč sute dă ciganj...*
(...sada, znači, kada je zavrşio rat, mi, uglavnom, znači, dvije tisuće petsto roma...)

Romanoslavica XLV

...znači tot cjelokupno kustă lor... (...znači, sav, cjelokupan njihov život...)

...No, nu je možda rješenje kum noj am găndit, să are vodovod, ali are maj bine kă vine vara atunč n-are atit baj ku apă. A, ce maj moră să spun možda și poželjno, udruga nostra kăpătat un mali projeat kare se teamă po hrvatski „čistoća je pola zdravlja”, znači pă nostru j-aș zîce hm... kurăcenjamea, kurăceminte žumătate sănătate... (...No, nije možda rješenje kakvo smo mi mislili, da imaju vodovod, ali je bolje jer (kad) dođe ljeto, tada nemaju toliko briga s vodom. A, što još moram reći možda (je) i poželjno, naša udruga je dobila mali projekt koji se na hrvatskom zove “čistoća je pola zdravlja”, znači na našem (jeziku) bih rekao, hm... čistoća pola zdravlja...)

...Să kurăcăm și să uredim. Dă projeati ăla am lat și kosilice, trimere, alat kare donatoru A E DE ne-a dat – akó skrie AED – ne a dat șaptezič și činč de mi de kune și projeat ăla znači și akuma kuste osim znači ... kurăcat uvjek trebuie să se kurece lokurli unde cigani kuște... (...Da očistimo i da uredimo. Od tog projekta smo uzeli i kosilice, trimere, alat koje nam je dao donator AED – tamo piše AED- dao nam je šezdeset i pet tisuća kuna i ovaj projekt, znači i sada žive, osim, znači... uvijek treba očistiti mjesta gdje žive Romi (gdje se živi)...)

...Da, kă zîce mumea să mă zăhvălesk, mulcămesk al toci kare ažute... (...Da, kako kaže mama, da se zahvalim svima koji pomažu...)

...a, ce možda jak..forte bitno kă... (...a, što je možda jako bitno, da...)

Primjer 2.:

Informant Marija (Ruža) Petrović

...Prije svojih trideset i pet godina – trizič și činč aj am rămas fără bărbat, m-a lăsat, a mers în Nemačka, ku patră kopilaș kare krvavo l-am odrănit... (...Prije svojih trideset i pet godina – trideset i pet godina sam ostala bez muža, ostavio me, otišao u Njemačku, s četvero djece koje sam krvavo othranila...)

...Și strașno a fost greu životu... (...I strašno je bio težak život...)

...Teško a fost životu ce am kustat... (...Težak je bio život koji sam živjela...)

...și a morat să meargă în Nemačka să ce god jeste ku njim u životu... (...i morao je otići u Njemačku da što god bude s njim u životu...)

...a lu mogućnost n-aj... (...nemaš ni mogućnost...)

...pošto n-am fost în mogućnost... (...pošto nisam bila u mogućnosti...)

...N-aj briga bătîrnule, kît god pot să-c sta luntru... (Nemaš brige, starče, koliko god možeš staviti unutra...)

... Nema druge zăleke nego onako kum moră să fije așă mora kustăm... (...Nema drugog lijeka nego onako kako mora biti, tako moramo živjeti...)

...aj spremit voće... (...pripremio si voće...)

...Asta ce god noj ajem, tot je bine și mora să ne stăm ku ăsta život, al teș...greu je la totă lumea și nouă... (...Sve to što imamo, sve je dobro i moramo živjeti taj život, ali teško je svima, i nama...)

...Da jei nu razumeașe mămikă ce o spune jel... (...Ali oni nisu razumjeli ništa što (im) je govorio on...)

...Ūtome, alta zî a fost a lu, s oproșćenje, sad ne znam tko șta si ti, a lu hrvătîlor paș-

teli... (...Tada, drugi dan je bio, s oproštenjem, sad ne znam tko (ni) što si, hrvatski Uskrs...)

ZAVRŠNE NAPOMENE

Možemo ustvrditi da su sa sociolingvističkog stajališta svi Bajaši dvojezični ili višejezični, a hrvatski im jezik predstavlja akrolekt i služi za svaku vrstu komunikacije izvan zajednice, dok bajaški predstavlja bazilekt, čija je uporaba ograničena na kuću i naselje, dakle, razine uporabe jezika strogo su određene.

Potrebno je spomenuti kako kod mladih govornika postoji sve veća tendencija napuštanja bajaškog idioma u korist hrvatskog, najvjerojatnije zbog pitanja jezičnog prestiža hrvatskoga u odnosu prema bajaškom, izbjegavanja stigmatizacije zbog pripadnosti grupi (gdje bitan faktor predstavlja i jezik) ali i tendencije i želje za asimilacijom s većinskim stanovništvom. Ovaj je fenomen posebno vidljiv kod Bajaša boljeg materijalnog stanja, te obrazovanijih, čija djeca sve slabije vladaju ovim idiomom, što dovodi do zaključka da je sudbina ovog manjinskog govora neizvjesna, jer unatoč pojedinim nastojanjima (publikacije, vrtići itd.) ne postoji institucionalizirano korištenje jezika, što pak najčešće dovodi do napuštanja idioma.

Literatura

- Hancock I. The Pariah Syndrome: An account of Gypsy slavery and persecution.
URL:<http://www.geocities.com/~patrin/pariah-contents.htm>
- Hrvatić, N. Povijesno-socijalna obilježja Roma u Hrvatskoj. // Društvena istraživanja. Zagreb: Institut društvenih znanosti Ivo Pilar. 2000 Str. 251-266
- Lexikon der romanischen Linguistik, Vol. 3, Holtus, G., Metzeltin, M., Schmitt, C., (izd.) Tübingen: Niemeyer-Verlag, 1989
- Matras, Y. The classification of Romani dialects: A geographic-historical perspective.
URL:http://www.llc.manchester.ac.uk/Research/Projects/romani/downloads/2/Matras_classification.pdf
- Orsós, A. Beás nyelvkönyv. Kaposvár CSVN Tanítóképző Főiskola. 1994
- Petcuț, P. Istoria și tradițiile rromilor. București: Ro Media, 2003
- Petrovici, E. „Românii“ din Serbia occidentală. // Dacoromania. T.IX. Cluj. Str 224-236
- Pons, E. Țigani din România: O minoritate în tranziție. București: compania 1999
- Pușcariu, S. Limba română: vol.I: privire generală. București: Fundația pentru literatura și arta „Regele Carol II“ 1940
- Radosavljević, P. Romi Bajaši u Hrvatskoj – govornici rumunjskog dijalekta // Jezik i identiteti. Zagreb – Split : HDPL, 2007. str. 505-515
- Saramandu, N. Cercetări dialectale la un grup necunoscut de vorbitori al românei: Băiașii din nordul Croației. // Fonetica și dialectologie. XVI, 1997, str. 97-130

Romanoslavica XLV

Sarău, G. Rromii, India și limba rromani. București: Kriterion 1998

Sikimić, B. Banjaši u Srbiji. // Banjaši na Balkanu: Identitet etničke zajednice. SANU, Beograd: Balkanološki institut, 2005 Str 249-276

Sikimić, B. Linguistic research of Small Exogamic Communities : the Case of Banyash Roumanians in Serbia. // Язык и идиалекты малых этнических групп на Балканах/Материалы международной научной конференции. Санкт-Петербург – Мюнхен, Biblion Verlag 2005, str. 258-267

Slavkova, M. Rudari u istočnoj Bugarskoj i jevandeoski pokret. // Banjaši na Balkanu: Identitet etničke zajednice. SANU, Beograd: Balkanološki institut, 2005 Str 277-294

Sorescu-Marinković, A. Napolitanci iz Mehovina // Banjaši na Balkanu: Identitet etničke zajednice. SANU, Beograd: Balkanološki institut, 2005 Str 175-200

Elements of Croatian Influence in the Vernaculars of Boyash Roma from Beli Manastir

The Boyash Roma from Croatia represent a specific group of Roma because their maternal language is a Romanian dialect. The present article gives basic information on this ethnic group. Because they are speakers of Romanian vernaculars, but in Croatia, without close connections to other speakers of Romanian (except in the local community), the influence of Croatian can be seen in their vernacular. This is illustrated through examples from the corpus obtained in the city of Beli Manastir.